

Lajtos Mónika

Tony Scott

A rendíthetetlen akcióhős

A rendezői pályafutás kialakulása

Anthony Scott 1944. június 21-én látta meg a napvilágot North Shields-ban, Angliában, aki hét évvel fiatalabb volt jóval sikeresebb és a filmi kifejezés-módban sokkal emocionálisabb Ridley Scottnál (emellett még van egy harmadik testvérük is). Nagy hatással volt a testvérpárra szüleik foglalkozása és szenvedélyeik, ugyanis Tony apja bevonulása után kezdett el foglalkozni a hadsereggel, kormányügyekkel, valamint az ezekben megjelenő egyszerű hősökkel. Édesanyjuk pedig filmrajongó volt, gyakran jártak moziba, melynek meg is lettek a következményei, szerencsére pozitív végkicsengéssel, hiszen mindketten meghatározó filmeket tettek le az asztalra.

Először 16 éves korában szerepelt kamerák előtt testvére, Ridley rövidfilmjében, amely *A fiú és a bicikli* címet viseli. Majd továbbtanult a Royal Collage of Art intézményben, festői ambíciói miatt, mégis testvérével való szoros kapcsolata következtében ő is beleszeretett a filmezésbe. 1974-ben megalapítja Ridleyvel az RSA reklámfilm céget, és igen intenzív gyártásba kezd, nem csoda, hogy eme konszenzus későbbi filmjein is meglátszik. Első három munkájában főleg a kísérletező szerzőiség volt rá jellemző, később pedig olyan – szakmailag is elismert – alkotásokat készített, mint a *Top Gun*, *Az éhség* vagy a *Tiszta románc*.

1995-ben Ridleyvel megalapították saját produkciós cégüket, a Scott Free Company-t, ezután már szabad utat látott a műfaji kiteljesedéshez, Denzel Washington maga mellé fogadta állandó reprezentációs elemnek, képi dinamizmusa reklámfilmes rendezései után pedig sokkal merészebbek lettek, azonban egyénisége megfáradni látszott a zsánerben elveszni kénytelen monotonitásban. Tisztes és precízen összerakott iparosmunkának számítanak ezen filmjei, vegyük például *Az utolsó esélyt*, *A közellenséget*, a *Deja vút* vagy a *Hajsza a föld alattot*, azonban hiányzik belőlük a legfontosabb összetevő: a szenvedély. Tony Scott tényeket ábrázolt, rengeteg filmterve volt még a közeljövőben, egyik legtöbbet említett a *Postdamer Platz*, mely egy maffia család történetét mutatta volna be Mickey Rourke-al és Javier Bardemmel, emiatt is volt váratlan öngyilkossága.

2012. augusztus 19-én leugrott a Los Angelesben található Vincent Thomas hídról.¹ Búcsúlevelet hagyott, azonban abban nem említette feltételezett agy-daganatát, amiről az amerikai sajtóban igen sokat cikkeztek.² Filmkészítői munkái mellett rengeteget segédkezett Ridley filmjeiben és más produkciókban is, így olyan filmek stáblistáján szerepelhet a neve, mint a *Prometheus*, a *Fehér pokol* és *A szupercsapat*. Előszeretettel támogatta a sorozatokat is, többek között a *Gyilkos számok*, a *Labirintus* és a nagysikerű *Kóma* című film alapjául szolgáló két részes mini-sorozatnak is a producere volt. A hétköznapi hősök megteremtője, a fekete férfiak blaxploitation utáni megmentőfaktorának megemelője és az akciószekvenciák epilepsziás rohamszerű aposztrofálója rengeteg akció-thrillere mellett mégis végig műfaji maradt, kinek szomorú távozása nagy hiányt fog jelenteni a zsáner továbbélésében.

A szerzőiség és ami mögötte van

Első filmes interpretációi eme truffaut-i szerzőiség³ szakkifejezéssel is illethetők, hiszen későbbi munkáit figyelembe véve ízlésbeli attribútumai igen éles elhajlást mutatnak mind a kifejezés- mind pedig az ábrázolásmódban, nem marad meg a szerzőiség azon vonalán, melyen önkifejezése, rendezői kézjegyeinek megszilárdulása, különböző ábrázolásmódjai a műfajiságot mellőzve teret nyerhetnének. Életpályájának felvázolásában így elsőként a kronológiának megfelelően a szerzői filmes munkáit kívánom elemezni, majd a későbbiekben a műfajiság és a flashbackekben megjelenő elbeszélői konzekvencia kerül terítékre, mely három tematikából kiderül, hogy Tony Scott valóban a precizitás és a professzionizmus híve volt.

Korai éveiben ő is rövidfilmekkel kezdett, első, 1969-es alkotása a *Hiányzók közül egy*, mely az amerikai polgárháború egyik katonájának haláltusáját ábrázolja, aki beszorult egy összeomlott épület romjai alá. A paranoiás stádiumok jól konstatálják ama érzelmi struktúrákat, melyet édesapja iránt érzett katonai szolgálata alatt. Ezen létállapottól, azaz a haláltól való félelemtől a későbbiekben sem szakadt el, hiszen elég csak megnéznünk, hogy mind-egyik filmjében meghal valaki, vagy egyenesen a halállal néz farkasszemet.

Második, 1971-ben készített rövidfilmje a *Loving Memory* egy groteszk elmúlástörténet, melynek szintén a halál a főszereplője. Morbid humorral operál, amikor a háborúban elesett gyermeküket helyettesítik a szülők az útszélén elütött fiú személyével. Rituálisan végigcsinálják a temetést, mesélnek neki, elbúcsúznak tőle, hiszen valódi gyermekükkel ezt nem teheték meg.

¹ Tony Scott életrajzi adatainak forrása: <http://www.imdb.com/name/nm0001716/bio> (utolsó letöltés: 2012.11.04)

² Tony Scott emlékére, forrás: <http://cultura.hu/szub-kultura/tony-scott-emlekere/> (utolsó letöltés: 2013.01.30)

³ Nánay Bence: Meghalt a szerző. Éljen a szerző! in: Metropolis, 2006.12.21. forrás: <http://www.metropolis.org.hu/?pid=16&aid=130> (utolsó letöltés: 2012.11.19.)

Innen már csak egy lépésre volt *Az éhség* 1983-ban, mely eszmerendszerével és melankolikus kifejezőmódjával egy új, már-már a művészfilm⁴ határain lavírozó mestert engedett kiteljesedni az elamerikanizálódó mozik sokaságában. Nem meglepő módon itt is az elmúlás, illetve az attól való félelem kolosszusi magaslatokba emelkedő leképzése jelenítődik meg vámpír, horror, gótikus és slasher elemekkel ötvözve, ahol a vér a többi misztikus vámpírfilm-mel ellentétben nem jelent egyet a halhatatlansággal. A csodálatos vámpírnő, Miriam (Catherine Deneuve) együtt lakik New York-i lakásában már több ezer éve élő barátjával és szerelmével, Johnnal (David Bowie), aki egy nap nagy hirtelenséggel elkezd öregedni. Így felkeresnek egy ezzel foglalkozó szakembert, Sarah Robertset (Susan Sarandon), aki Miriam misztikus személyiségének nem tud ellenállni, és hamar a nő vágyának megtestesítőjévé válik, majd megesik a filmtörténelem egyik legismertebb ágyjelenete, melyben leszbikus afférba bonyolódik a két nő, mindezt egy kis véres átváltoztatással megfűszerezve. A férfi karakterek itt még a háttérben húzódnak, női emancipáció és a feminizmus tárgyképei, nem jelentenek semmit, hiszen John elsorvadása és koporsóba zárása során statisztikai tényé degradálódik mind a doktornő számára, aki csak kivizsgálásra és kísérletezésre használná és mind Miriam számára, aki csak saját magányát igyekszik kompenzálni a férfi jelenlétével – kit később kiderül, akár képes egy nő is helyettesíteni. Nem csak az ábrázolásmód különleges életművében, hanem képi esztétikussága is, hiszen a költő líraiságú ábrázolásmód és slow-motionbe hajló technikai megoldások szinte teljesen eltűntek későbbi, videoklipszerű energikus akciómozijaiban. Lassan lobogó függönyök, stilizált látványvilág, letisztult formai eszközrendszer, előkelő eleganciával csordogáló visszafogott kiteljesedés, akár Miriam tiszteletet parancsoló egyénisége. A női hős, a női fenevad, a női pusztító erő, aki nem csak a környezetét, hanem saját magát is elpusztítja a végén beteljesülő fennkölt és egyben undort keltő katarzisban. Itt főképp analóg technikával ábrázolja a lebomló emberi szövet, mely nem marad más, mint ronda hamu, a szépség pedig immár üres porhüvely.

Egyetlen horrorfilmes kísérlete a filmrajongók számára még mindig az egyik legelegánsabb művének számít, hiszen itt mutatta meg egyedül, hogy milyen, a rendezőre jellemző ábrázolási móddal (félhomály, lassítások, a CGI mellőzése, melyet életpályája során igyekezett betartani) rendelkezhet a vámpír históriát újraértelmezve egy kezdő filmesnek számító rendező. Nem a vámpírságot hivatott leleplezni, hanem az ember haláltól való félelmét és megmutatni azt az általánosan elfogadott tényt, hogy minden ember a legvégén egyedül hal meg. A kritikák igen megosztóak⁵, de úgy vélem, a közepszerűségéből magasan kiemelkedik. Ezután következett legnagyobb filmes kitörése, a *Top Gun* 1986-ban, mely híressé tette őt, Tom Cruise-t,

⁴ forrás: <http://www.kislexikon.hu/muveszfilm.html> (utolsó letöltés: 2013.02.01)

⁵ forrás: [http://en.wikipedia.org/wiki/The_Hunger_\(1983_film\)](http://en.wikipedia.org/wiki/The_Hunger_(1983_film)) (utolsóletöltés: 2012.11.08.)

a Ray-Ban napszemüvegeket és a vadászpilóták egyik toborzó szakmai kisfilmjévé is vált, de ez már egy másik történet.

A műfajiság egyik egyedülálló gyermeke ebben a filmográfiában a 1993-as *Tiszta románc*, melyet nem más írt, mint Quentin Tarantino. A film legnagyobb hátránya, hogy minden mozzanatában érződik a tarantinoi szellem⁶, észrevehetően nem egy Tony Scott filmmel van dolgunk, hanem az exploitation és a gengszteres leszámolás mexikói módszerét kedvelő rendező egyik átiratával. A történet is a banalitás útvesztőibe vezet minket. Clarence (Christian Slater) beleszeret egy prostituáltba, Alabamába (Patricia Arquette), de megölik a lány stricijét és valahogy egy bőröndnyi kokain is a nyakukon marad, amivel kénytelenek lesznek menekülni az egész világ elől. Véres leszámolások, frappáns párbeszéddek, a grindhouse grandiózus exponálása ez egy bábuként kézhez kapott rendezővel, akinek pályáján kitűnően mutat ez a fajta művészi megjelenítődés. Kár, hogy mindezt csakis Tarantino miatt fogunk emlegetni.

A visszaemlékezés elbeszélői konzekvenciája

A linearitástól eltérve egy igen szembeötlő történetvezetési struktúrát ragadok meg, mely annak ellenére, hogy műfaji filmes köntösbe van burkolva, mégis kitűnik flashbackes szerkesztésmódjával. Sokszor nem csak elbeszélői attitűd jellemzi a filmet, hanem az összetett időbeli szerkezetnek köszönhetően ennek a jól konstruált dramaturgiai kihasználása is, hiszen két filmjénél is párhuzamosan folynak az eseményszálak mind a múltban, mind a jelenben, mind pedig a meta-valóságban. Az utóbbira legszebb példa a 2001-es *Kémjátszma*, ahol egy fiatal CIA ügynök (Brad Pitt, egyébként nagy kedvence a CIA kormányhivatalának szerepeltetése, vagy más, FBI vagy szimplán rendőri alkalmazottak felszólaltatása) Kínában fogságba esik egy akció során. Épp nyugdíjazása előtt álló kiképzőtisztjét (Robert Redford) az ügynökség kérdőre vonja korábbi bevetéseikkel kapcsolatban, ugyanis a nemzetközi konfliktus miatt igyekeznek nem beleavatkozni az ügynök kiszabadításába, távol próbálnak maradni a kirobbanó vizálytól. Az idős ügynöknek így a történetmesélés mellett nem csak a figyelemelterelés és a politikailag korrekt megmutatkozás, hanem a fiatal „Cserkész” kiszabadítása és az őt akaratlanul börtönbe juttató lány kimenekítése is a cél. Rendkívül precízen építi fel a párhuzamot Redfordra hagyatkozva azáltal, hogy párhuzamba állítja a régmúlt eseményeit és az ügynökségen tett kutatásokat. A mentőakció folyamán nem csak a hogyan ismerhetjük meg, hanem a miértet is, hiszen apa-fia kapcsolat alakult ki a hosszú közös szolgálat folyamán. Ez a fajta bensőséges kapcsolati referencia nem ritka filmjeiben, idős-fiatal egymásnak segítve próbálja megdönteni az ellent:

⁶ Kömlődi Ferenc: Szadista érzelmesség in. Filmvilág 1995/07 27-28.o, forrás: http://filmvilag.hu/xista_frame.php?cikk_id=902 (utolsó letöltés: 2013.01.28.)

Will Smith-Gene Hackman (*A közellenség*), Tom Cruise-Robert Duvall (*Mint a villám*), de ezen kapcsolati szférára épülő ellentétek is kikristályosodnak műveiben: Denzel Washington-Gene Hackman (*Az utolsó esély*), Kevin Costner-Anthony Quinn (*Revans*). A főszereplőknek általában van családjuk, boldog házasságban élnek szerelmükkel, sőt gyermekeik is vannak, így mindig van kiért küzdeniük, de ezek inkább későbbi filmjeire jellemzőek. A történetmesélős technika másik fontos alkotása a *Deja vú* című 2006-os időutazós sci-fi bűnügyi thriller. A kompos tömegkatasztrófát követően egy Igazságügyi Minisztériumnál dolgozó ügynököt (Denzel Washington) küldenek az ügy felderítésére, azonban összefüggést talál a robbanás és egy lány halála között, mely ugyanazon napon történt. Az FBI csapata Val Kilmerrel az élen megmutatnak neki egy „Hófehérke” névre lehallgató rendszert, mellyel négy napra visszamenőleg meg tudják nézni, hogy hol mi történt, azonban visszatekerni már nem lehet. Az ügynök azonban rájön, hogy a műholdas adóvevő valójában időgép, mely betekintést enged a múltba és miután vizsgálódásai során észrevétlenül beleszeretett az áldozatba, hamar érzelmi okot is talál rá, hogy miért menjen vissza és avatkozzon bele a jövőbe. Igazából csodálatosan és logikailag teljesen hitelesen megkomponált szerzői film is lehetett volna, ha nem nélkülözi belőle a sokat hiányolt eredetiséget és merészséget, amit egy ilyen bűnüldözői kvalifikáció megkövetel, így a *Különvélemény*hez hasonló jövőbelátó bűnmegelőzés és a *Hetedik* nyomozói levezénylése, melyek a legjobban hasonlítanak a tárgyalt alkotáshoz, nem hiába maradtak emlékezetesebbek. A kritikák pont emiatt nem is kímélték.⁷

A legutolsó elbeszélte tematika a *Domino*hoz köthető, mely 2005-ben készült. Egy létező fejdázó nő memoárjait meséli el nekünk Keira Knightley, aki egy maskulin személyiség képében értekezik igazán férfias cselekedeteiről egy kihallgatótisztnek (Lucy Liu). A női dominancia ismét testet ölt, azonban már említettem, nem a maga érzéki és erotikus módján, hanem a férfiúi attribútumokat képviselő heteroszexuális „nőstényállat” képében. Domino kihallgatása során meséli el akcióikat, melyen ismét egy apaszerű figura vezette őt útján, Ed (Mickey Rourke), társuk pedig az idők folyamán párjává avanszáló Choco (Edgar Ramirez). Azonban ellentétben a Kémjátzmával, itt a történet elmesélésén kívül semmi más nem történik a jelenben. A múltban játszódó jelenetek is túlzásúfoltak, kapkodóak, a Guy Ritchie-féle belassított majd újra felgyorsított szekvenciák pedig zavarba ejtően modorosak, izzadságszagúak és emiatt az érdektelenségbe fulladnak. Képeinek festőisége a műfajt figyelembe véve álművészieskedően hat, a „mindenki milyen tökös legény” reklámszlogenje pedig idegesítően progresszív, így nem csoda, hogy filmje nem nyerte el sem a közönség, sem a kritikusok elismerését.⁸

⁷ Havasmezői Gergely: *Deja vú*, forrás: <http://www.filmtekercs.hu/kritikak/deja-vu> (utolsó letöltés: 2013.02.03.)

⁸ Béres Dániel: *Visszaokádott Domino*. forrás: <http://port.hu/article/7935> (utolsó letöltés: 2012.11.11.)

A műfajiség diszkrét bája

Remekül levezényelt „sport installációk”, a különböző foglalkozású hétköznapi megmentők és a mesterségüket feladó, kiégett ex-akármicsodák hódító feltámadásait vannak hivatottak az alábbi filmek prezentálni. Íme a három alkategória, mely a hasonló témákat igyekszik egy csokorba szedni.

A sportoló és az elhivatottság

Első sikeres sportfilmje a *Mint a villám* megalapozta az autósportban részt vevők szerepeltetését a közsférában. A tematikus sablonokat felsorakoztató menetelés nem csak a műfaji alapokat határozta meg – zöldfülű feltűnése, vita a mesterrel, kimagasló tehetségének megcsillogtatása, katasztrófa a versenyen, eltántorodás, végső megmérettetés, győzelem -, hanem ismét nem félt szembenézni a halállal, amit az egyik jelenetben Tom Cruise is elmond mesterének, Robert Duvallnak. Az gyorsulási hajsza kikövezte az utat az olyan alkotásoknak, mint a *Felpörgetve*, a *Speed Racer* vagy akár a *Verdák* élőkocsis megszemélyesítői. Ezután már egy egészen más irányból igyekezett megragadni a sportfilmet, ugyanis belevette a bűnügyi szálát is. A *rajongó* (1996) nem egészen a sportolói felkészülést és a baseball mikéntjét firtatja (akárcsak a *Pénzcsináló*), hanem egy sikeres baseball játékost (Wesley Snipes) zaklató rajongó (Robert De Niro) történetét mutatja be. Meddig lehet elmenni a játék iránti szenvedély és a megőrülésig tartó mánia határán? Amerikában ez ugyanis létező probléma, hatalmas sporteseménynek számít mind az NHL (jégkorong), az NBA (kosár), az NFL (amerikai foci) és a baseball is, így a téma aktualitása nem megkérdőjelezhető. Kivitelezése azonban annál inkább, amit a kritikák is megerősítenek.⁹ Scott megint csak tényeket ábrázol, sterilen élénk tár egy kiüresedett életmódot, amelynek csak De Niro alakítása képes segíteni, hiszen ambíciói nincsenek egyöntetűen megfogalmazva, csupán az arcjátékon megjelenő elhomályosuló elmeállapot ad nekünk láttelelet mindarról, amit a rendező eredetileg vászonra akart vinni. Sportfilmjei kapaszkodóak a zsáner felé, azonban örökbecsűek a szellemiség nihilizmusa miatt sohasem maradnak.

A kiégés végső stádiumai

Első alakja a *Revans*ban mutatkozik meg 1990-ben. A korai leszereléssel nyugdíjba vonuló vadászpilóta, Kevin Costner megszemélyesítésében (talán Tom Cruise idősebb alteregója a *top gun*-i érában?) Mexikóba vonul öreg barátjához, titokban a mexikói kartell vezéréhez (Anthony Quinn),

⁹ forrás: <http://www.rottentomatoes.com/m/1072972-fan/> (utolsó letöltés:2013. 02.03.)

akinek csodaszép feleségével (Madeleine Stowe) egyből szerelemre lobban. Ám ezt a maffia vezér férj nehezményezi, így Rómeónkat majdnem a halálba küldik, Júliánkat pedig egy bordélyház örök fogságába vetik, ahol drogokkal előzik meg a szökési kísérleteit. A szerelmi dráma és az ezért folytatott bosszúszomjas hadjárat mindig egy enervált férfi újbóli megmérettetéséről szól. Itt sincs ez másképp, hiszen az életből szabadságra vonuló Jay (Costner) újra értelmet talált, hogy visszamehessen ebből az indokolatlanul korán bekövetkező nyugdíjból. Az élete értelmét megtalálva azonban kénytelen konstatálni, hogy a hősiesség megmentés és az újbóli férfivá avanszálás nem feltétlen jelent egyet a kitörési lehetőséggel és az újrakezdéssel. Ezért hiteles ízig-vérig ez a film a túlmanifesztált eufórikus érzelmi kivetülések ellenére is, hiszen nem kelt reményt és nem nyújt végső megnyugvást sem a néző, sem a szereplő számára. Scott filmjeiben egyébként jellemző Mexikó város, a mexikói színészek, valamint a kartellek megjelenése, vegyük például a *Dominot*, a *Kémjátzmát* vagy akár a *Tűzben edzett férfit*. De ott van 2001-es rövidfilmje, a *Beat the Devil*, melynek klipszerű zsenialitása és itt kifejezetten indokolt vibráló impulzivitása az ördöggel való egyezséget és a meg hasonlást a mexikói sivatag kies mezsgyéjén olyan színészekkel mutatja be, mint Clive Owen, Gary Oldman, Danny Trejo és Marilyn Manson.

Az *utolsó cserkész* (1991) egy kiégett magándetektív története, akinek élete monotonitásában újra lecsap az adrenalinban gazdag, kitörési lehetőségekkel megáldott, utolsó bizonyítási lehetőségnek beállított visszautasíthatatlan bevetés. Bruce Willis „kiégéses” tendenciája ezután karakterszínésszé degradálta, kinek szerepei sorozatban a megfáradt zsaru képét demonstrálták. Jól is mutatott benne cinizmusa és James Bond-i infantilis személyisége miatt. A film nem is a története, mindinkább a karakter megteremtése miatt volt úttörő és emlékezetes.

Akár Denzel Washington CIA karakterének históriája is lehetne a Tony Scott életmű (milyen vicces lenne összehasonlítani Francois Truffaut és Jean-Pierre Léaud szakmai munkásságával), akit a *Tűzben edzett férfival* küld nyugalomba 2004-ben (az utána következő *Deja Vúben* már igazságügyes ügynököt játszik), melyben egy kiégett ügynök arra vállalkozik, hogy egy Mexikóban élő újjgazdag család egyetlen lányára (Dakota Fenning) vigyázzon a gyermekrablási hullám közepén. Az eleinte zsémbes és zárkózott ügynök a kislány nyíltságának képtelen lesz ellenállni, így végül a lány elrablását követően egy ösztönlényként működő apa személyében indul felkutatni és kirtani az egész elrablásért felelős szervezetet. Sok áthallás van a filmben a *Elrabolva* és társai irányába, melyekre ez az egyszemélyes bosszúhadjárat volt igen nagy hatással. Azonban a film nagy előnye, hogy az öldöklésen túl meglepő csavarokkal, kapcsolati és anyagi megfontoltságból elkövetett alkukkal és a titkok leleplezésével gazdagította tárházát, melyen sokat színesített a fiatal és már akkor ígéretes Dakota Fenning játéka. A végső leszámolás és az áldozathozatal immár megváltó kiút a kiüresedés ellen.

Egyetlen mentsvára a kislány lehetett volna, azonban az ő boldogsága érdekében inkább mártírként maradt meg emlékeiben. Ennyiben hasonlít elemzett filmje a *Revanshoz*: itt sincs boldogító végkielégülés, a halál nem csak a fantázia-világban létező lehetőség, hanem az egyetlen megoldás – más boldoggá tételéhez. Talán Tony így vélekedett akkor is, mikor leugrott arról a bizonyos hídról.

Munkástematika, avagy a Hétköznapi Hősök

A szakemberek és a saját szakmájukban a legjobbak heroikus magaslatokba való emelése mindig is Tony Scott kedvelt témája volt. Láthatatlan ikonok, akik beleolvadnak a mindennapi szürkeségbe, mégis egyszeri tettükkel kimagasló eredményeket érnek el. A *Top Gun*, 1986-os, legelső sikerfilmje kicsit patetikus, de mégis idesorolható, hiszen egy mesterségében igen tehetséges vadászpilótáról van szó, kinek barátja halála után ismét talpra kell állnia és versenybe kell szállnia. Az alapkoncepció hasonlatos a *Mint a villám* sémáihoz, így mondhatjuk, hogy az első olyan hozománya, mely az igen kedvelt akciódráma koncepciót igyekezett megteremteni. A hős itt nem másokat ment meg (átvitt értelemben mégis, hiszen az állam szolgálatában áll, mint vadászgép pilóta), itt saját lelki válságán kell felülemelkednie és önmaga és a körülötte lévők hőségévé válni, azáltal, hogy nem omlik össze. A film kultikus lett, akárcsak a benne megjelenő, rengeteg díjat bezsebelő *Take my breath away* című Berlin szám is. Ha már itt tartunk, a zenei összhatás mindig is tipikus védjegye volt a rendezőnek, hiszen *Az éhségben* megjelenő lírai balladaszerű hangvétel, későbbi akciófilmjeiben pedig a techno és az elektronikus zene dinamikus egyvelege tartotta egybe az eseményeket és hozta összhangba az atmoszférát és a vágások közötti szimmetriát. Itt a romantikus és enyhén szentimentalizmusba hajló érzés hatotta meg a közönséget a 80-as években, melyet rengeteg díjjal jutalmaztak.¹⁰

Későbbi zsarufilmes tematikáit a *Beverly Hills-i zsaru* második részével prezentálta (1987), hiszen egy mondatban elmondható cselekményvezetése (high concept¹¹) és véletlenül sem heroikus, inkább nárcisztikus főszereplői sorra hódítottak filmjeiben és nem mellesleg alapul szolgáltak a későbbi, hasonló jellegű alkotások kifejezőmódjában is. Következő opusza a 1995-ben *Az utolsó esély* címen a tengeralattjáróban szolgáló kisebb csapatnak a legnagyobb krízishelyzetben megmutatkozó döntéseit hivatott tematizálni, akik nem kisebb hősök, mint akik megakadályozzák a harmadik világháború kitörését Denzel Washingtonnal és Gene Hackmannel az élen. A klausztrofóbiás traumatikus állapotok visszafogottan, érzelmek nélkül reprezentálódnak, így egy komolyabb akcióthriller helyett csak egy tényfeltáró

¹⁰ forrás: http://www.imdb.com/title/tt0092099/awards?ref_=tt_awd (utolsó letöltés: 2012.11.05.)

¹¹ Krigler Gábor: Az előző részek tartalmából, *Az amerikai sorozatok világa* in. Metropolis 2008/4. 16

elmeháborút nézhetünk meg a két főszereplő között, kiknek érzelmi intelligenciája egyenlő egy udvaron kapirgáló tyúkéval, és ez a tulajdonság nem csak ezen film szereplőire jellemző. A *közellenség* (1998) egy önmagáért és családjáért folytatott ádáz megmentési akciót mutat be, melyben egy ügyvéd (Will Smith) kénytelen menekülni az őt üldöző összeesküvés elméleti szinten megmutatkozó hivatali személyek elől. Itt a voyerizmus, a megfigyelés, a követés, a lehallgatás a főszereplő, melyben Gene Hackman bevonása tudatos vagy tudattalan tisztelgés a téma egyik nagy klasszikusa, a *Magánbeszélgetés* című film előtt.

Utolsó két filmje sajnos leggyengébb művei közé sorolhatók. Inkább egy trilogia egymást követő darabjának is mondható, hiszen teljesen egy kaptafára épülő, logikailag egyformán megkonstruált anyagokról van szó. A *Hajsza a föld alatt* (2009) és a *Száguldó bomba* (2010) is megtörtént eseményeket dolgoz fel. Mindkettőben van sín és mindkettő a vonatban utazó emberekkel és a központi vezérlőben irányító konzulenssel fenntartott kapcsolatra épül. Az előzőben egy terrorista köt el egy metrószerelvényt és túszoikat ejtve követel tíz millió dollárt a polgármestertől, mindezt egy jelentéktelen diszpécserrel megtárgyalva, akit Denzel Washington alakít, a másodikban pedig egy elszabadult tehervonat száguld a város felé több liter vegyi anyaggal, melyet megpróbál megállítani egy hétköznapi masiniszta, Denzel „*ki gondolná, hogy megint ő*” Washington. Gyenge dramaturgiájával és már az unalomig leegyszerűsített és a rendező által megannyiszor ábrázolt klisérengetegével így csak a vasárnapi esti tévéfilmek közepszerűségével ajándékozott meg minket, amit a szakértők is megerősítenek.¹²

Munkássága ennek ellenére nyomott hagyott a filmvilág parlagján, hiszen fekete bőrű hősei, Denzel Washington kiteljesedése, Tom Cruise anti-homoszexuális ábrázolása és az akcióklisék megteremtése, majd állandó újragondolása, végül a felhalmozott elemek elhasználása az ő nevéhez fűződik. Halála hirtelen jött és a filmjeiben megjelenő haláltematika képe mindig ott volt a vásznon, csak lehet nem olyan direkt módon, hogy ennek jelenlétét jelentéssel ruházzuk fel. Mindezek után méltó tiszteletadásról tesznek tanúbizonyságot a modern kor éllovasai, hiszen 2013. február 8-án hat napon át IMAX 3D formátumban mutatják be első és mind a mai napig a legnagyobb bevételt behozó egyetlen kultuszfilmjét, a *Top Gunt*.

¹² Tom Long: Review: Denzel Washington tries to stop a runaway train in 'Unstoppable'
forrás: <http://www.detroitnews.com/article/20101112/OPINION03/11120310#ixzz2Jqvb>
NuKH (utolsó letöltés: 2013.02.03.)